

Doktorantide sügiskool keskendus interdistsiplinaarsetele dialoogidele tervisega

19. ja 20. novembril 2020 korraldas Eesti Kirjandusmuuseum humanitaarteaduste üliõpilaste rahvusvahelise sügiskooli “Dialoogid tervisega”. Sügiskool toimus Värskas, mis on ajalooliselt tuntud oma mineraalvee allikate ja terapeutilise muda poolest. Sügiskooli loengud ja arutelud käsitlesid tervise teemat laialt ja interdistsiplinaarselt, vaadeldes vastavat keelekasutust, uskumusi ja narratiive, emotsioone, hirme, filosoofiaid, elustiili ja toimetulekumehhanisme nii epideemia ajal kui ka igapäevaelus, samuti nende kultuurilisi, keelelisi ja semiootilisi väljundeid.

Üritus toimus koostöös lingvistika, filosoofia ja semiootika magistrikooliga, kuid see ei takistanud teistest harudest (nt kultuuriuuringud) üliõpilaste kaasamist.

Sügiskooli pealkiri valiti mõned aastad varem, mil keegi ei osanud ette näha, kui erakordselt aktuaalne on see 2020. aastal seoses COVID-19 pandeemiaga. Isegi ilma selle kontekstita on viimasel kümnendil meedias ja teadusartiklites üha rohkem teadvustatud sotsiaal- ja humanitaarteaduste rolli tervisega seotud mõtlemise ja käitumismudelite analüüsimisel ja kommenteerimisel ning praktiliste väljundite ja lahenduste pakkumisel, nii et teema on jätkuvalt väga asjakohane. Sügiskool pakkus kuulamiseks mitmekülgseid ettekandeid ja võimalust osaleda töötubades, sealhulgas kogemuslikku väliettekannet seto rahvameditsiinist lähedal asuvas Värskas ajaloolises talumuuseumis, kus rõhutati laulmise ja loitsude rolli traditsioonilises tervendavas kultuuris. Sisukas oli plakatiesitus etioloogilistest legendidest nagu emaka loomine, menstruatsioon ja sünnitus Bulgaaria folklooris.

Mitmed ettekanded puudutasid operatiivset piirkondlikku reageerimist COVID-19 pandeemiale. Näiteks rääkis Angelina Ilieva (Bulgaaria) osalusepideemiast, kirjeldades Bulgaarias COVID-19 esimest lainet ohjeldama määratud sõjaväearsti ja professori esilekerkimist tõelise folkloorikangelasena, hüüdnimega Kindral. Thomas Ndaluka (Tansaania) analüüsis religiooni tohutut rolli COVID-19 pandeemia tõlgendamisel ja ennetusmeetmete algatamisel Tansaania. Virginia García-Acosta (Mehhiko) kirjeldas Ladina-Ameerika epideemiate ja muude katastroofide religioosse selgitamise mudeleid, osutades süü, süüdlaste ja karistuse korduvatele motiividele ning õige ja vale käitumise dihhotoomiale. Michele Tita lisas ajaloolise puudutuse, tuues näiteid nakkushaigustega seotud narratiividest ja pettustest Itaalias ning loetles mõned nende tänapäevased vasted.

Kadri Videri (Eesti) ettekanne andis ülevaate CLARINi (*Common Language Resources and Technology Infrastructure*) võrgustiku võimalustest; kirjeldades teadusuuringuid, mis on juba läbi viidud, et teada saada, kuidas COVID-19 kajastub keelekasutuses ja milline on selle mõju humanitaarteadustele üldisemalt. Kadri Simm (Eesti) lahkas epideemiate ajal ühiskonnas esile kerkinud eetilisi probleeme.

Terhi Utriainen ja Linda Annunen (Soome) andsid ülevaate oma uurimisprojektist LeNeRe, mis keskendub alternatiivmeditsiini, vaimsuse ja õppimise vahekorrale, keskendudes helidega tervendamise praktikatele. Mare Kõiva (Eesti) analüüsis võrdlevalt kolme Eesti maagilist tervendajat erinevatest aegadest ning rõhutas, et seni on keskendunud tervendajate oskustele ning nende isikupära ei ole piisavalt tähelepanu

pälvinud. Tõnno Jonuks esindas arheoloogilist vaadet, tutvustades Eesti muuseumides leiduvaid maagilisi tervendusmaagiaga seotud esemeid.

Doktorandid tutvustasid mitmeid huvitavaid juhtumiuuringuid. Näiteks pakkus Age Kristel Kartau pilguheitu budistliku manuaalmeditsiini valdkonda Eestis, tuues välja, et Tai massaaži ja mõnda muud idamaist massaaži- ja venitussüsteemi peavad teoloogid, kultuuriteadlased ja üldsus üldiselt uue vaimsure hulka kuuluvaks, kuigi nende tehnikate võtted võivad inimeseti olla väga erinevad. Danila Rygovskiy kirjeldas vanausuliste rituaalse puhtuse praktikaid Eestis ja Venemaal (nt toitumispiirangud, võõrastega koos palvetamise ning samas lauas ja samadest lauanõudest söömise keeld), näidates teoloogilise ja meditsiinilise diskursuse ühenduspunkte. Saswati Bordoloi kirjeldas mõningaid Assami (Kirde-India) traditsioonilisi tervendavaid rituaale, suhtlemist teatud jumalannade ja teiste üleloomulike olenditega. Alexandra Chereches kirjeldas rahvajutte tervise ja haiguste kohta, eriti kurja silma kohta rumeenia pärimuses ja tänapäeva uskumustes. Rumeenia sisserändajate näitel Madridis on jõutud järeldusele, et ülemaailmse immigratsiooniga kanduvad paljud uskumused üle uutesse linnakeskondadesse.

Anastasia Fiadotava võttis huumori ja viiruste võrdlemisel tervise suhtes mõnevõrra metafoorse nurga, märkides, et kuivõrd humoorikate meemide levik sarnaneb viiruste levikuga, on esimesi nimetatud meeleviirusteks, mis nakatavad inimesi sõltumata nende tahtest ja mõnikord muretsemata oma peremehe heaolu pärast. Ta jõudis järeldusele, et praeguse pandeemia peegelduse arutelus tuleks arvesse võtta mitte ainult huumori sisu, just huumorimehhanismid aitavad paremini mõista seoseid sotsiaalsete ja loodusnähtuste vahel.

Aimar Ventsel kirjeldas, et punk subkultuuri teatud segmendis peetakse tõsist joomist mässuks ja mehelikkuse tõestuseks; paradoksaalsel kombel tõlgendatakse võimet ohjeldamatult purjutada ka hea tervise ja füüsilise vormi märgina. Esineja näitas, kuidas punkmuusika on üks meedium, mis loob ja kannab sellist triksterlugu ja sellega seotud identiteeti.

Kokkuvõttes moodustasid nii eesti kui ka välispetsialistide ja doktorantide ette-kanded mitmekülge terviku, mis andis kontsentreeritud pildi tervisetemast. Ootuspäraselt süvendasid arutelud varasemaid arusaamu tervise uurimisest ja andsid ettekujutuse humanitaarteaduste potentsiaalset vastavate teemadega tegelemisel.

Sügiskooli korraldamine oli äärmiselt keeruline – kuni selle alguseni ei olnud selge, kas koroonapiirangud võimaldavad kontaktüritust. Teiste riikide esinejad said osaleda vaid Microsoft Teamsi videoplatvormi kaudu, mis tekitas väljakutseid tehniliste küsimuste lahendamisel, ent lõppkokkuvõttes osutus sügiskool edukaks. Üks sügiskooli asjakohaseid järeldusi oli see, et lisaks meditsiinilistele fenomenidele on tervisel oluline sotsiaalne, religioosne, narratiivne ja materiaalne-tehnoloogiline mõõde, mida tuleb arvestada poliitikas ja teadusuuringutes.

Üritus toimus Euroopa Regionaalarengu Fondi (ASTRA projekt EKMDHUM) toel ning oli seotud ka projektiga PUTJD962 (Eesti Teadusagentuur).

Reet Hiimäe